

Để Xây Dựng Cộng Đồng:

Làm Việc Đủ Thay Vì Chỉ Làm Việc Cần

Nguyễn Đình Thắng

Tại sao người ta chỉ chăm chú vào việc họ cho là cần?

Sau 20 năm sinh hoạt, tôi để ý thấy người ta thường không quan tâm đến yếu tố đủ trong công việc mà chỉ chăm chú vào một hai việc mà họ cho là cần; và khi chọn một hai việc cần đó, người ta lại thường chọn việc nào dễ và tiện nhất để làm thay vì những việc nào cần thiết nhất. Thói quen này dẫn đến tình trạng "đánh gió," "chạy theo đuôi hậu quả," và "đầu voi đuôi chuột," khá phổ biến trong cộng đồng người Việt ở hải ngoại.

Thói quen này có phổ biến thì cũng là điều dễ hiểu: yếu tố đủ bao gồm tất cả những yếu tố cần và do đó thấy được rằng việc đủ đòi hỏi tầm nhìn bao quát vượt quá kinh nghiệm sẵn có và làm được việc đủ đòi hỏi công sức và thực lực vượt quá khả năng hiện có.

Ngay như việc nấu phở, muốn ngon không phải dễ. Đầu bếp giỏi không những phải biết tất cả các thức và gia vị cần thiết, mà còn phải biết quy trình nấu và cả cách múc nước lèo cho không bị váng hay cạn, cách nhúng bánh cho vừa chín, cách giữ cho tô phở nóng lâu... Nấu được tô phở ngon phải lắm công phu, đầu bếp phải học hỏi, phải trau luyện, phải tinh tế, phải lắng nghe ý kiến của khách ăn. Còn như chây lười, câu thả, chỉ mong sao có được tô nước lỗng bồng với bánh phở lều bều thì rất dễ, nhưng khách nào lỡ dại đến ăn một lần thì sẽ cách suốt đời.

Việc xây dựng cộng đồng, bảo vệ quyền lợi cho đồng hương, tranh đấu cho dân chủ và nhân quyền ở Việt Nam, dành quyền tị nạn cho đồng bào thuyền nhân... ắt hẳn phức tạp và hệ trọng hơn việc nấu phở. Đối với những công việc này, yếu tố đủ lại càng quan trọng.

Chỉ tập trung vào một ít việc cần nhưng không đủ nhiều khi có hại, và có thể có tội. Chế độ cộng sản nói chung thu hẹp giá trị con người và mục tiêu xã hội vào vấn đề ăn, mặc, ở. Đây là những việc cần nhưng không đủ. Thiếu tự do, nhân quyền và nhân phẩm thì con người không còn là con người. Các chế độ cộng sản reo rắc khổ đau khắp thế giới chính ở chỗ đó; đảng cộng sản Việt Nam mang trọng tội với dân tộc chính ở chỗ đó.

Thói quen chỉ thấy việc cần mà không thấy việc đủ cũng rất phổ biến trong cộng đồng người Việt ở hải ngoại.

Tình trạng "đánh gió," "chạy theo đuôi hậu quả," và "đầu voi đuôi chuột" trong cộng đồng Việt hải ngoại

Điều này thể hiện qua tình trạng "đánh gió," nghĩa là hao tổn công sức rất nhiều nhưng kết quả chẳng bao nhiêu vì nhầm sai trọng điểm. Chẳng hạn có những người tự nhận tranh đấu cho dân chủ và nhân quyền ở Việt Nam nhưng chỉ biết có biểu tình. Biểu tình là điều cần thiết--nó biểu lộ thái độ, hâm nóng tinh thần, và nhắc nhở lẫn nhau--nhưng không đủ vì không đưa ra được giải pháp đề nghị hay chính sách thay thế. Biểu tình do đó không có mấy may ảnh hưởng đến chính sách ngoại giao của Hoa Kỳ (và các quốc gia khác) đối với Việt Nam, mà lẽ ra cần phải được vận dụng tối đa để tạo thuận lợi cho việc phát triển dân chủ và nhân quyền ở trong nước. Một số tổ chức hay cá nhân còn muốn gò ép người khác vào tầm nhìn giới hạn và phạm vi sinh hoạt thiếu hiệu quả của mình. Họ lầm tưởng rằng nhiều người cùng "đánh gió" thì sẽ tạo nên giông tố.

Một thể hiện khác là tình trạng "chạy theo đuôi hậu quả." Chẳng hạn năm 1989, quốc tế thay đổi chính sách với quyết tâm dứt điểm làn sóng người Việt đi tị nạn. Họ thanh lọc bắt công, thắt siết bao tử, khủng bố tinh thần, và cuối cùng là cưỡng bách hồi hương thuyền nhân. Ngay từ năm 1989, 1990 cộng đồng người Việt ở hải ngoại lẽ ra đã phải chuyển hướng công tác cho phù hợp với tình hình mới và tập trung số tài nguyên eo hẹp nói chung của cộng đồng để trực diện đối phó với vấn đề ở đảng gốc: chính sách.

Đảng này, đa số các tổ chức lại ngựa quen đường cũ chỉ biết kêu gọi đồng hương đóng góp nhiều hơn để gia tăng cứu trợ, dù biết rằng đó là việc làm vô ích, lấy trứng chọi đá: cứ một đồng chúng ta gởi lọt vào trại, thì các quốc gia tạm dung dễ dàng cắt thêm 10 đồng về thực phẩm, giáo dục, dịch vụ... Trong trường hợp này, không làm việc đủ đã phung phí tài nguyên nói chung của cộng đồng và phụ lòng trông đợi của hàng trăm ngàn thuyền nhân; họ cầu khẩn đồng bào hải ngoại giải vây nhưng rồi chỉ nhận được ít bánh kẹo, ít kem đánh răng, ít quần áo cũ, và mấy lời ỷ lại.

Một thể hiện nữa, cũng rất phổ biến, là tình trạng "đầu voi đuôi chuột." Nhận thức được sự yếu kém của riêng mình, nhiều tổ chức ngồi lại với nhau lập thành siêu tổ chức mang danh xưng bao trùm toàn quốc, có khi toàn thế giới. Họ đinh ninh rằng chỉ cần lôi kéo nhiều hội đoàn tham gia, chọn danh xưng thật kêu, đề ra chương trình làm việc thật lớn thì tất nhiên sẽ đạt hiệu quả cao hơn. Liên kết và phối hợp là điều cần thiết, nhưng không đủ.

Nếu lý do nội tại của sự yếu kém trước đây là do thiếu nhân sự có khả năng và kinh nghiệm, rồi chỉ ngồi lại với nhau mà không lo gây dựng nhân sự thì sẽ chẳng giải quyết được vấn đề--cộng những con số không lại thì vẫn chỉ là số không, tài vẫn bất cập chí. Thành ra đã có nhiều siêu tổ chức ra mắt rầm rộ với chương trình hoạt động vĩ đại và tuyên ngôn rõ ràng, nhưng việc làm thì chẳng đâu vào với đâu.

Người dân cần đòi hỏi ai nhận vai trò lãnh đạo cộng đồng phải có khả năng ngang tầm với công việc họ đề ra và với trọng trách họ tự nhận

Một bài trước (Thành Quả Thay Vì Thành Tích) đã nói về quy trình mục đích-mục tiêu-hành động và trình bày khá chi tiết mối liên quan giữa mục tiêu và mục đích (mục tiêu là mục đích được cụ thể hoá thành những chỉ tiêu đo lường được) mà không đã động gì đến mối liên quan giữa mục tiêu và hành động. Yếu tố đủ, trình bày trong bài này, chính là sợi dây nối kết hành động với mục tiêu: muốn đạt mục tiêu thì hành động phải đủ.

Đa số trong chúng ta đều có lòng, thấy điều bất nhẫn thì không thể ngoảnh mặt làm ngơ. Nhưng khi hành động chúng ta thường chọn việc nào tiện nhất cho mình, phù hợp với khả năng và kinh nghiệm có sẵn, và ít rủi ro nhất. Nhưng ở đời không bao giờ có giải pháp dễ cho một vấn nạn, vì nếu có giải pháp dễ thì vấn đề đã được giải quyết trước khi trở thành vấn nạn. Trước một vấn nạn, chúng ta phải nâng khả năng lên cho ngang tầm với vấn đề, thay vì thu hẹp vấn đề lại cho ngang với khả năng hiện có của mình như nhiều người vẫn làm, nhằm tự xoa dịu lương tâm hơn là đạt thành quả. Có lòng là điều tối cần, nhưng không đủ.

Cộng đồng của chúng ta chỉ vươn lên được khi những người tự nhận vai trò lãnh đạo học hỏi được tinh thần của người đầu bếp nấu tô phở ngon: làm việc đủ thay vì chỉ làm việc cần.

Nhưng quan trọng hơn nữa là chính quần chúng phải có một thái độ khắt khe đối với những ai tự nhận vai trò lãnh đạo, phải đòi hỏi nơi họ khả năng ngang tầm với công việc mà họ đề ra và trọng trách mà họ tự nhận.

Có thể có người e ngại rằng mấy ai trong khối dân thường biết được đâu là việc đủ để mà đặt vấn đề với những người tự nhận vai trò lãnh đạo. Thực ra, làm việc đủ thì khó còn như đánh giá thì không khó. Nấu phở cho ngon rất khó nhưng khách ăn, dù dốt đặc về chuyện bếp núc, vẫn dễ dàng nhận ra ngay đâu là tô phở ngon, đâu là tô phở xoàng.

Để biết đâu là đủ và đâu là không đủ

Trong lãnh vực hoạt động cộng đồng hay đấu tranh chính trị, có nhiều cách để biết đâu là đủ và đâu là không đủ.

1. Cách thứ nhất là nhìn vào thành quả. Chẳng hạn, nếu sau 23 năm biểu tình, hội thảo, viết lách mà thấy rằng chẳng mấy may ảnh hưởng gì đến các biến cố ở trong nước hay đến chính sách ngoại giao của Hoa Kỳ (và các quốc gia) đối với Việt Nam thì rõ ràng là không đủ.

2. Cách thứ hai là đối chiếu việc làm với vấn đề cần giải quyết. Chẳng hạn, khi tình hình và chính sách đối với thuyền nhân đã thay đổi hoàn toàn, mà việc làm vẫn như cũ--chỉ lo cứu trợ--thì rõ ràng là lỗi thời, không đáp ứng được với nhu cầu của tình thế mới, và chắc chắn không đủ.
3. Cách thứ ba là đối chiếu thực lực với ý nguyện. Nếu nhiều tổ chức có ý nguyện chung sức làm việc lớn nhưng thực lực của mỗi tổ chức không cho phép họ đóng góp điều gì đáng kể vào việc chung thì có ngồi lại với nhau cũng chỉ là tạo ảo tưởng cho nhau, có khi còn tạo thêm gánh nặng và ràng buộc cho nhau.

Điều hay của một xã hội dân chủ là mỗi người trong chúng ta đều có quyền chọn lọc người lãnh đạo cho xứng đáng. Chúng ta cần sử dụng quyền này để đòi hỏi những tiêu chuẩn mỗi ngày một cao hơn đối với những ai tự nhận vai trò lãnh đạo. Có vậy thì cộng đồng chúng ta mới từ từ khá lên được.

Nguyễn Đình Thắng
Virginia, ngày 30 tháng 5, 1998
